

Examen VWO
2013

tijdvak 1
maandag 13 mei
13.30 - 16.30 uur

Nederlands

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 17 vragen en een samenvattingsopdracht.
Voor dit examen zijn maximaal 49 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Geef niet meer antwoorden (zinnen, redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld één zin wordt gevraagd en je antwoordt met meer dan één zin, wordt alleen de eerste zin in de beoordeling meegeteld.

Tekst 1 Ik was, dus ik ben

Een schrijver kan in de inleiding van een tekst op verschillende manieren de aandacht van de lezers proberen te trekken.

- 1p 1 Welk van onderstaande middelen wordt in de inleiding van de tekst 'Ik was, dus ik ben' vooral gebruikt?
- A bij de actualiteit aansluiten
 - B een grappige toonzetting hanteren
 - C een onverwachte vergelijking maken
 - D een prikkelende stelling poneren
 - E het belang van het onderwerp benadrukken

De tekst 'Ik was, dus ik ben' kan door middel van onderstaande kopjes in vijf opeenvolgende delen worden onderverdeeld:

deel 1: De betekenis van het verleden

deel 2: Belangstelling voor het verleden

deel 3: Oppervlakkige belangstelling

deel 4: Historisch besef versus herinnering

deel 5: De noodzaak van historisch besef

- 1p 2 Bij welke alinea begint deel 2, 'Belangstelling voor het verleden'?
- 1p 3 Bij welke alinea begint deel 4, 'Historisch besef versus herinnering'?
- 1p 4 Bij welke alinea begint deel 5, 'De noodzaak van historisch besef'?

In alinea 3 wordt geconcludeerd: "Het historisch besef is geen vanzelfsprekendheid." (regels 37-38)

Een kritische lezer kan zich afvragen of het gerechtvaardigd is om deze conclusie te trekken.

- 1p 5 Wat voor drogredenering kan de kritische lezer zien in alinea 3?
- A cirkelredenering
 - B onjuist oorzakelijk verband
 - C overhaaste generalisatie
 - D verschuiven van de bewijslast

"Kun je met een bril op blind zijn? Ik ben bang van wel." (regels 53-54)

- 1p 6 Welke van onderstaande beweringen geeft de strekking van deze passage het beste weer?
- Met deze passage wordt aangegeven
- A dat Goedkoop blind is voor bepaalde vormen van historisch besef, ook al constateert hij dat het historisch besef alom aanwezig is.
 - B dat Goedkoop uitgaat van een simplistische opvatting over historisch besef en daarom constateert dat het alom aanwezig is.
 - C dat het historisch besef, in overeenstemming met wat Goedkoop beweert, wel wijdverbreid is.
 - D dat het historisch besef, in tegenstelling tot wat Goedkoop beweert, vaak alleen in aanleg aanwezig is.

Door gebruik te maken van woorden met een bepaalde gevoelswaarde kan een schrijver proberen de argumenten van een tegenstander af te zwakken.

2p 7 Citeer vijf woorden die met dat doel gebruikt worden in het tekstgedeelte vanaf regel 79 tot en met 98.

3p 8 In alinea 5 tot en met 7 wordt geargumenteed over de belangstelling voor geschiedenis. Parafraseer de argumentatie in de vorm van drie (deel)zinnen volgens onderstaand schema:
Weliswaar ... maar ... dus ...
Gebruik voor je antwoord niet meer dan 30 woorden.

In alinea 8 staat: “Ik geef u nog wat voorbeelden van wat ik – met excuus aan Huizinga – de historische sensatiezucht noem.” (regels 99-101)

2p 9 Leg uit waarom excuus wordt gemaakt aan Huizinga.
Gebruik voor je antwoord niet meer dan 15 woorden.

In alinea 10 en in alinea 13 wordt een beeld geschetst van een cultuur in relatie tot het historisch besef. In elk van deze alinea’s belicht de auteur echter een verschillend aspect.

3p 10 Hoe verschillen de twee soorten cultuur die worden geschetst in alinea 10 en alinea 13 van elkaar?
Gebruik voor je antwoord niet meer dan 35 woorden.

1p 11 Welke omschrijving geeft het beste de strekking weer van de zin “het is onze enige overlevingskans als we er zelf niet meer zijn”?
(regels 255-257)

- A Als we dood zijn, leeft in een cultuur met een ontwikkeld historisch besef het verleden waar we dan deel van uitmaken, op enigerlei wijze voort, zodat we op die manier herinnerd worden.
- B Als we dood zijn, zorgt een cultuur met een ontwikkeld historisch besef ervoor dat er zorgvuldig wordt omgegaan met alle zaken die we achtergelaten hebben, zodat die blijven voortbestaan.
- C Als we dood zijn, zullen we in een cultuur met een ontwikkeld historisch besef op verschillende momenten in de toekomst herdacht worden, zodat we bij velen blijven voortleven.
- D Als we dood zijn, zullen we op enigerlei wijze in een cultuur met een ontwikkeld historisch besef reïncarneren, zodat we in welke hoedanigheid dan ook zullen voortleven.

In alinea 15 wordt met verwijzing naar het hondje Binkie gesteld: “Wij zijn allemaal afhankelijk van het verleden om te overleven”. (regels 249-250)

3p 12 Leg uit hoe in de tekst deze bewering voor mens en dier op een fundamenteel andere manier wordt uitgewerkt. Gebruik voor je antwoord niet meer dan 30 woorden.

- 1p **13** Wat is het belangrijkste doel van de tekst?
Het belangrijkste doel van de tekst is
- A** aan de lezer uiteen te zetten hoe het historisch besef zich geleidelijk heeft ontwikkeld en de lezer ervan te overtuigen dat in dit opzicht mens en dier van elkaar verschillen.
 - B** aan de lezer uiteen te zetten op welke manier het historisch besef tot stand komt en de lezer ervan te overtuigen dat je het heden anders ervaart als je historisch besef hebt.
 - C** de lezer te informeren over het belang van historisch besef en te bepleiten dat er in onze maatschappij meer aandacht wordt besteed aan historische gebeurtenissen.
 - D** de lezer te informeren over verschillende historische visies en de lezer ervan te overtuigen dat aandacht voor roemruchte gebeurtenissen uit ons gemeenschappelijk verleden noodzakelijk is.
- 1p **14** Welke van onderstaande zinnen geeft het beste de hoofdgedachte van de tekst weer?
- A** Aandacht voor geschiedenis is niet hetzelfde als historisch besef; we moeten ons gevoel voor historie versterken, zodat we gemakkelijker de historische sensatie kunnen ondergaan.
 - B** Het historisch besef is in de maatschappij nu amper aanwezig, want alles draait om sensatiezucht; het wordt tijd dat die sensatiezucht overgaat in een historisch besef, zodat de historie voor ons levend blijft.
 - C** Niet iedereen geeft er blijk van over voldoende historische kennis te beschikken; het wordt tijd dat onze maatschappij meer doordrongen raakt van de noodzaak om vanuit een historisch besef naar de toekomst te kijken.
 - D** Overall om ons heen zien we blijken van historisch besef; er moet in het onderwijs meer aandacht komen voor onze geschiedenis, zodat we met die kennis verder kunnen leven.

tekstfragment 1

De ontdekking van de historiciteit

Historisch besef is niet zo oud als de wereld, maar ook weer niet zo jong als heden ten dage vaak aangenomen wordt. Puur voor de duur van dit artikel maak ik een onderscheid tussen traditiebesef en historisch besef. Traditiebesef is geen historisch besef – het is er zelfs het tegendeel van. Traditiebesef is het besef dat men als mens of als samenleving de eerste niet is, dat men staat op de schouders van vorige generaties, wier overgedragen wijsheid men acht en erkent. De eigen overtuigingen en symbolen worden dan ook gerechtvaardigd met een beroep op de ‘vaderen’ of op de ‘ouden’. Historisch besef ontstaat op het moment dat men als mens of als gemeenschap in een bepaald opzicht wel de eerste is. Men zal daarom historisch besef juist daar aantreffen waar zich voor het besef van mensen een diepgaande, kwalitatieve verandering in hun levenservaring heeft voorgedaan. Men kan of wil niet meer terug. Juist daar zal men dan ook vaak geschiedenis gaan (her)schrijven.

naar: Govert J. Buijs, De ontdekking van de historiciteit

- 3p 15 In de hoofdtekst en in tekstfragment 1 wordt het begrip historisch besef op verschillende manieren geïnterpreteerd. Leg dit verschil uit. Gebruik voor je antwoord niet meer dan 40 woorden.

tekstfragment 2

Op een avond aan de afwas horen mijn betere helft en ik ons zoontje in de badkamer, spetterend in zijn teil en mompelend, een heel verhaal tegen zichzelf afsteken. “Wat zeg je, lieverd?” We kijken om de hoek van de deur en zien hem in totale concentratie tegels poetsen met zijn paarse nijlpaardspons. “Weet je waarom ik dit doe?” vraagt hij zonder op te kijken.

“Nou?”

“Als het huis later oud is en er niemand meer woont... en de graafmachine komt... dat dit plekje dan schoon is.”

Met een druipend bord in handen kijk ik hoe hij verder werkt en overdenk ik zijn voornemen. Dit huis is van 1685. Het overleeft al meer dan driehonderd jaar, maar het is waar, ooit woont er niemand meer en komt er een machine waar je niet aan durft te denken. Ik tenminste niet. Hij blijkbaar wel. Daar in de teil reist hij de eeuwen door en stelt het zich vast voor. (...) Hij ziet geen aanleiding voor somberheid, dat blijkt wel, hij is lekker aan het werk, hij is iets aan het redden. Drie jaar oud ontdekt hij het idee van een verweer tegen de tijd. Hij neuriet er nu zelfs bij, de melodie zoemt door de ruimte met een galm die hem nog verder inspint in zijn concentratie. Kijk 'm nou toch.

Een historicus.

naar: Hans Goedkoop, Goed voor de evolutionaire fitness - Hoe het gaat met ons historisch besef

Blijkens tekstfragment 2 beschikt het kind al in zekere mate over historisch besef.

- 3p 16 Wat is tussen de hoofdtekst en tekstfragment 2 het verschil in opvatting over hoe historisch besef ontstaat?
Gebruik voor je antwoord niet meer dan 30 woorden.

tekstfragment 3

Gelukkig is de aandacht voor geschiedenis niet afhankelijk van de realisatie van zoiets als een Nationaal Historisch Museum, hoewel zo'n museum de aandacht wel kan voeden en versterken. Het Tropenmuseum (Amsterdam), het Rijksmuseum van Oudheden (Leiden), het Zuiderzeemuseum (Enkhuizen) en diverse andere lokale musea voor oudheden vormen een belangrijke stimulans voor het vasthouden van de aandacht voor ons verleden. Maar vele van deze leiden momenteel een moeizaam bestaan. Het openluchtmuseum Archeon in Alphen aan den Rijn is begonnen met ambitieuze plannen om de oude geschiedenis (Romeinen, steentijd, ijzertijd, middeleeuwen in de lage landen) voor groot publiek toegankelijk te maken. Maar ook dit park heeft zich niet in zijn oorspronkelijke uitgebreide vorm kunnen handhaven. Het loopt op dit moment redelijk, maar het heeft zijn naam daarvoor wel moeten veranderen van Historisch Themapark in "Pretpark" (sic!). Misschien moeten we ons maar op het standpunt stellen dat het doel dit soort middelen heiligt.

naar: Bert van Oers (Vrije Universiteit Amsterdam), Ontwikkeling van historisch denken bij leerlingen in de ontwikkelingsgerichte basisschool

In zowel de hoofdtekst als tekstfragment 3 wordt gesproken over de populariserende manier waarop geschiedenis onder de aandacht van het grote publiek wordt gebracht.

- 3p 17 Wat is tussen beide teksten de overeenkomst en het verschil in opvatting hierover?
Gebruik voor je antwoord niet meer dan 40 woorden.

Tekst 2 We moeten het zelf doen

- 18p 18 Maak een goedlopende samenvatting in correct Nederlands van maximaal **200** woorden van de tekst 'We moeten het zelf doen'. Zorg ervoor dat deze tekst begrijpelijk is voor iemand die de oorspronkelijke tekst niet kent. Uit je tekst moet duidelijk worden:
- welk probleem wordt gesignaleerd, wat als hoofdoorzaak wordt genoemd en hoe dit probleem zich manifesteert;
 - welke oplossingsrichting voor dit probleem wordt gesuggereerd en wat daarbij van groot belang is;
 - hoe betrokken partijen het probleem in de hand werken;
 - welke gevolgen het probleem heeft voor het bestuurlijk proces en de daarbij betrokkenen;
 - hoe de situatie kan worden verbeterd.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.